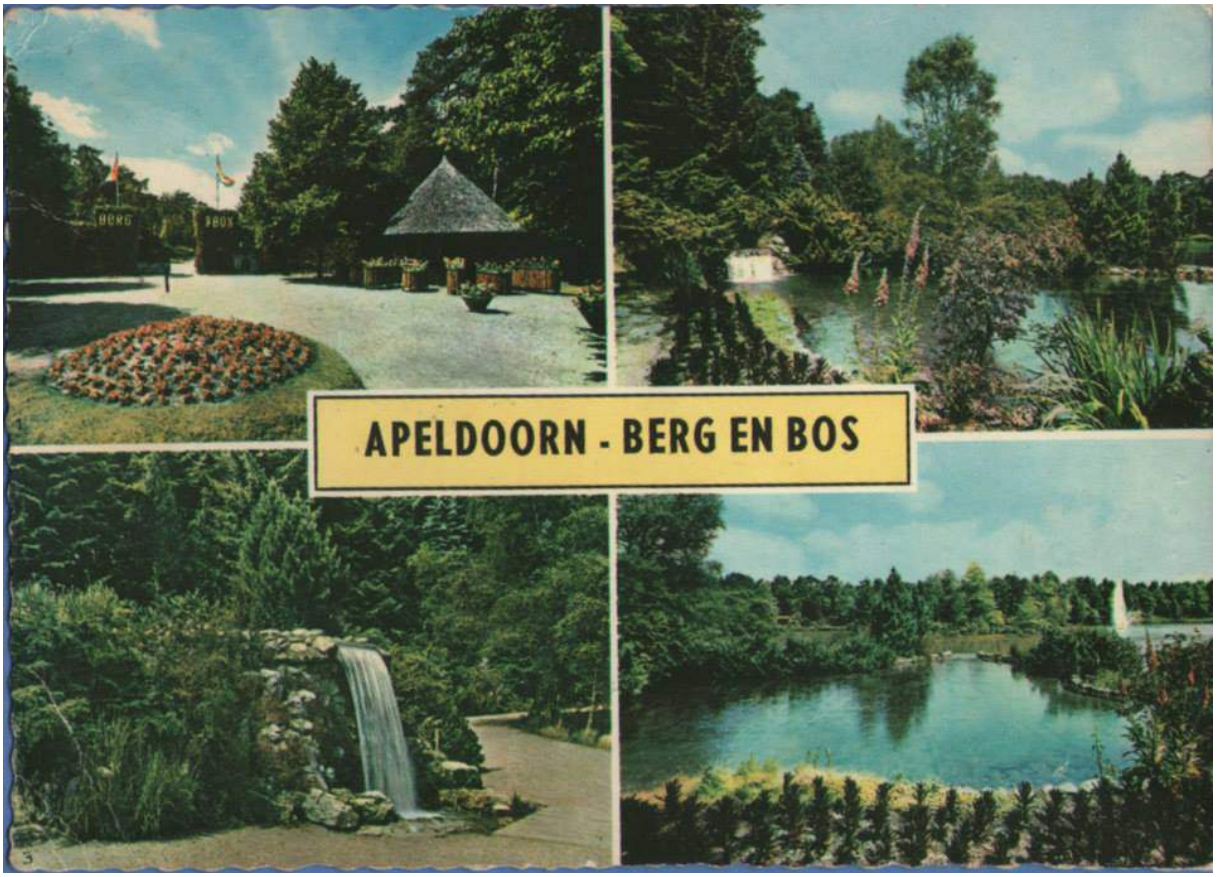

Jolijn Coerts
Groep 7 Berg & Bosschool
April 2016

Voorwoord

Ik heb gekozen om dit werkstuk te schrijven over de wijk Berg en Bos in Apeldoorn omdat ik hier op school zit en omdat ik hier binnenkort naar toe ga verhuizen.
Ik wilde graag wat meer weten over de geschiedenis van de wijk en beter begrijpen hoe de leuke dingen die er nu te doen zijn ooit zijn ontstaan.
Ik kon me moeilijk voorstellen dat er vroeger geen bomen stonden in Berg en Bos en wilde daar graag wat meer over weten.
Ik hoop dat jullie het leuk gaan vinden om dit werkstuk te lezen.

Jolijn Coerts Groep 7
Berg & Bosschool
April 2016

Inhoud

Voorwoord.....2
Inleiding.....4
Geschiedenis van Berg en Bos.....5
    Grafheuvels.....5
    Belangrijke route naar Paleis het Loo.....6
    Het ontstaan van de naam Berg en Bos.....6
    Sanatorium.....7
Wonen in Berg en Bos.....9
De Berg en Bosschool.....10
Dieren in Berg en Bos.....11
Wat kun je doen in Berg en Bos?.....12
    Park Berg en Bos.....12
    De Apenheul.....13
    Paleis het Loo.....13
    De Julianatoren.....15
    Wildpark Het Aardhuis.....15
Nawoord.....16
Bronnen.....17

Inleiding

Berg en Bos is een stadsdeel - of ook wel wijk genoemd - van de gemeente Apeldoorn. Het ligt in het westen van de gemeente en is ongeveer 300 hectare groot inclusief bos (ongeveer 600 voetbalvelden).
Berg en Bos staat vooral bekend om de ruimte, de mooie straten, de verschillende bouwstijlen en het vele bos.
Er wonen ongeveer 2100 mensen. De wijk is ontstaan in de jaren 30 van de 20e eeuw.
Toen kocht de gemeente de grond van JC Wils, een Belgische handelaar.

Voor de gemeente was het belangrijk dat bij de aanleg van de wijk de natuur een belangrijke rol zou spelen. Mensen moesten kunnen wonen in een parkachtige omgeving met mooie planten, bomen en dieren.

Overzicht van de gemeente Apeldoorn

Naast het woongebied werd in het Orderbos, een bosgebied aan de rand van de wijk, in de jaren dertig Natuurpark Berg & Bos aangelegd. Binnen dit park werd begin jaren zeventig de Apenheul gebouwd.

Tegenwoordig is Berg en Bos niet alleen een heel mooi gebied om in te wonen, maar ook om naar toe te gaan als je er niet woont. Er zijn in de buurt van Berg en Bos erg leuke activiteiten te doen.

Amersfoortseweg

Geschiedenis van Berg en Bos

Grafheuvels

De wijk Berg en Bos ligt op de stuwwal van de Veluwe. Dat betekent dat de grond hier op een heuvel ligt die ontstaan is door het ijs in de ijstijd. De droge grond hier wordt al van ver voor onze jaartelling gebruikt voor woonplekken van mensen. Grafheuvels zijn daar een overblijfsel van.

De omgeving van Apeldoorn (De "Veluwe") bestond vroeger met name uit heide. Het was door die heide een gebied waar mensen vroeger maar moeilijk konden overleven. Eenvoudige kleine boerderijtjes met stukjes grond daaromheen vormden samen kleine dorpjes.
De boeren begroeven de overleden mensen vroeger in grafheuvels die gemaakt werden in de buurt van hun huis. Aan het einde van de steentijd, waren dit graven voor één persoon, later in het begin van de bronstijd werden grafheuvels familiegraven.

Een overgebleven grafheuvel

Deze grafheuvels werden met name in Drenthe en op de Veluwe gevonden, maar alleen in gebied van de gemeente Apeldoorn zijn er al 200 bekend! In Berg en Bos staan ere en paar die er nu nog zijn (bijv. aan het eind van de Wildernislaan.

Het zijn allemaal rijksmonumenten, wat blijkt uit het paaltje dat bij iedere grafheuvel is te vinden. De gemeente probeert de grafheuvels te beschermen door ze schoon te houden van struiken en bomen.

Belangrijke route naar Paleis het Loo

De Amersfoortseweg, Valkenberglaan en Jachtlaan zijn, evenals de Koning Lodewijklaan, Loolaan en Zwolseweg gebaseerd op een sterrenbos dat omstreeks 1750 ontstaan is. Er woonde toen nog bijna niemand. Op de plek waar nu de Valkenberg staat stonden in de 17e eeuw galgen en heette het de Galgenberg. Het is niet bekend of hier echt mensen aan de galg hebben gehangen. Rond 1750 vond de Koning het niet meer leuk om uit te kijken op de galgen en heeft hij besloten ze weg te halen. Er werden toen zandpaden vanaf de galgenberg aangelegd, die een ringvormig pad rond de berg kruisten, waardoor een soort sterrenbos op de heuvel ontstond. Dit sterrenpad werd aangelegd om makkelijker te kunnen jagen. Tevens was dit een pad naar Paleis het Loo.
Een sterrenbos is een bos met paden die vanuit een middelpunt naar verschillende uiteinden lopen en die daardoor lijkt op een ster
Een sterrenbos is goed voor de jacht, omdat je vanuit het middelpunt het overstekend wild op alle paden kan zien.

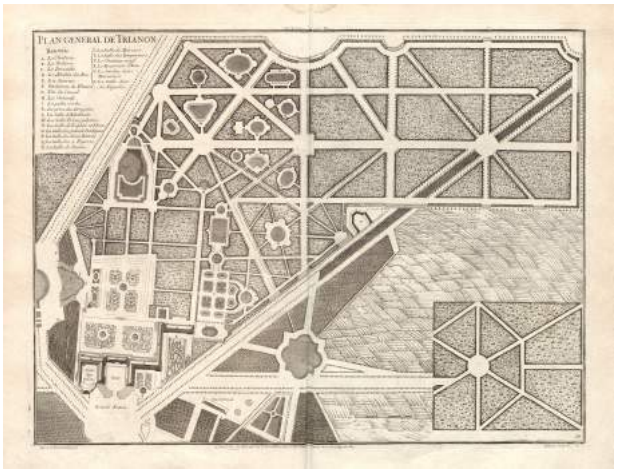

Voorbeeld van een sterrenbos

Het ontstaan van de naam Berg en Bos

De naam "Berg en Bosch" is de naam van het voormalige landgoed van een Belgische handelaar J.C. Wils. Deze man kocht met het geld wat hij in de houthandel had verdiend vanaf einde negentiende eeuw stukken grond op in Apeldoorn. De meeste stukjes liet hij beplanten met dennenbomen, die hij dacht te kunnen gebruiken voor de mijnbouw (als stuthout). Hij bouwde ook vier grote huizen (villa's), die vaak warden gebruikt als pension (een

soort hotel). Hotel Apeldoorn (hoek Jachtlaan en Soerenseweg) is er hier een van. In het begin van de twintigste eeuw (1917), net na zijn overlijden, werd het hele gebied verkocht aan de Gemeente Apeldoorn. Een bekende tekenaar (architect K. van Nes) kreeg de opdracht om in het gebied een grote stadsuitbreiding te ontwerpen. Het plan dat hij maakte was een soort tuinstad met huizen, winkels, kerken, scholen, een ziekenhuis en een openlucht-theater. De uitbreiding zou zelfs een tramverbinding met het centrum van Apeldoorn krijgen.
De belangrijkste wegen werden als eerste aangelegd en kregen straatnamen passend bij het gebied. Veel straten werden vernoemd naar soorten bomen (bijvoorbeeld: beukenlaan, excelsalaan, genistalaan, vliegerlaan, elzenlaan). Er werd ook een verbindingsweg met de Amersfoortseweg gemaakt die dwars door het bos van Wils ging, de JC Wilslaan!

Straatnaam die herinnert aan JC Wils

De plannen voor de stadsuitbreiding moesten helaas gestopt worden in 1939 omdat de gemeente niet genoeg geld had (er was weinig werk en mensen konden moeilijk geld verdienen).
De winkels, ziekenhuis en tramlijn werden daardoor nooit gebouwd.
Om de mensen in Apeldoorn die geen werk hadden toch te kunnen laten werken, besloot de gemeente in 1932 om een natuurpark aan te leggen, en daarin met de hand een bosvijver te laten graven.
De gemeente besloot wel om de het bos van Wils op te delen in stukjes en om het aan geïnteresseerde kopers te verkopen (verkavelen). Zo konden er toch huizen worden gemaakt en de gemeente kon weer wat geld verdienen.

Sanatorium

Tot in de jaren dertig stond er in Berg en Bos een sanatorium; dit was een soort ziekenhuis. Hier konden erg zieke mensen (meestal tuberculose patienten) in de gezonde buitenlucht beter worden. Het sanatorium bestond uit allemaal losse tenten. In 1933 ging het sanatorium weg uit Apeldoorn en Bilthoven. Slaap, schone lucht en gezond eten waren toen de belangrijkste medicijnen tegen deze ernstige besmettelijke ziekte.

Sanatorium Berg en Bosch

Wonen in Berg en Bos

Toen de gemeente in het begin van de 20e eeuw landgoed Berg en Bos had gekocht van JC Wils, werkte de gemeente aan een plan om meer mensen in Berg en Bos te laten wonen. De gemeente bemoeide zich echter wel met de manier waarop deze huizen werden gebouwd. Het moest een parkachtige omgeving worden en de bossen moesten zoveel mogelijk blijven bestaan. De gemeente wilde verder dat de stukjes grond (kavels) die verkocht werden ruim zouden zijn en er mocht in veel gevallen niet hoog worden gebouwd.
Dit kun je vandaag nog steeds terug zien. In grote delen van Berg en Bos Zie je huizen met platte daken. Dit werd gedaan om het uitzicht van andere mensen niet te verstoren.

Voorbeeld van een huis met een plat dak

Verder wilde de gemeente dat de huizen niet te veel zouden verschillen en maakten ze regels bij de verkoop van de grond. De mensen die de grond dan kochten moesten zich wel houden aan die regels.

Op verschillende plekken in Berg en Bos staan bijzondere huizen die bedacht zijn door bekende ontwerpers (architecten) als Gerrit Rietveld, Wildschut en de Apeldoorners Henk en Chris Wegerif. Deze ontwerpers werden later bekend door de manier waarop ze huizen tekenden.

De Berg en Bos school

De Berg en Bosschool is onstaan in 1930. Maar makkelijk ging dat niet. Ook al zaten er in de meeste Apeldoornse scholen meer dan 45 kinderen in een klas, de gemeente wilde geen geld uitgeven aan nog een school. Uiteindelijk is het toch gelukt en in 1932 is de Berg en Bos school begonnen.
Op het plaatje zie je de school in 1933 , je ziet wel dat het iets anders is maar er zijn nog wel dingen het zelfde . Ze hoefden niet in uniform maar ze hadden wel schoolbankjes waar we de nu ook nog een van hebben op school. Ze schreven toen ook met kroonpennen en een potje inkt. En ze zaten met zijn tweeën aan een schoolbankje. Maar je kon ook straf krijgen. Dan moest je bijvoorbeeld 10 bladzijdes volschrijven met ik mag niet door de les heen praten of je moest voor de klas gaan staan en dan kreeg je slagen met een liniaal. Of je moest op het krijtbord zinnen opschrijven met krijtjes want ze hadden nog geen digibord.

1e klas van de Berg en Bosschool in 1933

In de tweede wereldoorlog kwam de school in de handen van de Duitsers. en zij keken alle schoolboeken na of er niks lelijks instond over de Duitsers. Als dat zo was warden die bladzijden eruit gescheurd!
De 'Berg en Bosschool' zit in een gebouw dat gemaakt is in 1932. Het is een rijksmonument. Dat betekent dat de gemeente dit gebouw wil bewaren voor de toekomst.

Het gebouw van de Berg en Bosschool

Dieren in Berg en Bos

Het was voor de gemeente belangrijk om bij de ontwikkeling van Berg en Bos veel aandacht te besteden aan de natuur. Het bos van Wils moest bewaard blijven, voor de mensen maar ook voor de dieren.
In het bos leven zestien verschillende soorten zoogdieren:

- boommarter
- bosmuis
- bosspitsmuis
- das
- edelhert
- eekhoorn
- egel
- huisspitsmuis
- konijn
- mol
- ree
- rosse woelmuis
- veldmuis
- vos
- wezel
- wild zwijn

Er leven ongeveer 80 wilde zwijnen in Berg en Bos

Er leven ongeveer vijftig reeën en tachtig wilde zwijnen. En ook nog ongeveer 5 edelhert bokken. Natuurlijk komen die dieren bijna nooit in de buurt van de huizen en blijven ze meestal in het bos. Vroeger warden er veel tuinen omgewoeld door de wilde zwijnen, maar sinds 2009 gebeurt dit bijna nooit meer. Toen zijn er hekken en roosters geplaatst. Daardoor konden de zwijnen niet meer bij de tuinen komen.
Naast deze zoogdieren zijn er ook zes verschillende soorten vleermuizen. Deze heb ik zelf gezien, want ze zaten in ons nieuwe huis. Toen het dak eraf moest zagen we ze hangen.
Er zijn ook dertig verschillende soorten vogels en vier soorten kikkers.
Tot slot zijn er 4 reptielsoorten, waarvan de ringslag de bangrijkste is. Deze is niet giftig en komt vooral voor bij de vijver van Park Berg en Bos.
De meeste van deze dieren zijn beschermd. Dat betekent dat je deze dieren niet zomaar dood mag maken want we willen graag dat ze in het bos blijven leven.

Wat kun je doen in Berg en Bos?

Je hebt verschillende leuke dingen te doen in of rondom Berg en Bos. Het allerleukste is natuurlijk om te gaan wandelen in het bos. Er zijn veel vakantieparken in de buurt en dat komt omdat er zo veel leuke dingen te doen zijn in de buurt. Ik vertel hieronder wat meer over de dingen die je vlakbij Berg en Bos kan doen. Als je een stukje gaat rijden met de auto kan je nog veel meer leuke dingen doen.

Park Berg en Bos

Park Berg & Bos is van de gemeente en is in 1934 gemaakt door de mensen uit Apeldoorn die het moeilijk hadden. Er is een grote vijver die helemaal met de hand is uitgegraven. Water speelt een belangrijke rol in het park. Op die plek lag tot in de 19e eeuw een waterleiding om de fonteinen en waterwerken van Paleis Het Loo van water te voorzien. Vanaf 1953 werd 's avonds 'Lumido' georganiseerd, een muziek-, water- en lichtspektakel op en rond de bosvijver van het natuurpark. In 2003 hield 'Lumido' op te bestaan, in augustus 2012 kwam het weer terug. Sindsdien wordt het weer jaarlijks gehouden in de zomermaanden.

Ingang van Park Berg en Bos

Je kan in het park wandelen en spelen. De grotere wegen in het park hebben echte straatnamen omdat dit park een deel was van de Apeldoornse stadsuitbreiding. Ik ga er zelf vaak heen om te picknicken en om te spelen. Je kan er gratis naar toe.
Vanaf 1971 kwam de Apenheul in het park. Pas is er ook een klimbos gemaakt.

De Apenheul

De Apenheul is begonnen in 1971. De Rotterdamse fotograaf Wim Mager kocht twee dwergaapjes in de dierenwinkel. Deze aapjes kregen kinderen en al snel kreeg Wim het idee van een apenpark.
Hij huurt 1,5 hectare (3 voetbalvelden) van de gemeente voor 1 gulden.
Hij begon met een nieuw idee. Een aantal apen leefde vrij in het bos en ze konden vrij tussen de bezoekers bewegen.

Loslopende apen

De Apenheul is hiermee de enige dierentuin in Nederland waar apen op deze schaal vrij tussen de bomen en de bezoekers leven.
Wim Mager begon met een paar soorten apen; wolapen, slingerapen en een paar kleinere andere soorten. Nu zijn er meer dan 300 soorten apen in het park!
In 2014 had de Apenheul een erg goed jaar met bijna 600 duizend bezoekers. Dit leidde tot veel parkeer- en verkeersproblemen.
Apenheul moest zelfs een keer mensen vragen om niet meer naar Apeldoorn te komen, omdat het gewoon te druk werd in het park.
Onlangs is door de ANWB de Apenheul uitgeroepen tot leukste uitje van Nederland!

Paleis het Loo

Paleis het Loo is een Paleis dat open is voor publiek. Je kunt het bezichtigen, het is dus een museum ,maar het wordt ook nog steeds gebruikt door de koninklijke familie. Er zijn een paar privé vertrekken die niet zijn toegankelijk zijn voor bezoekers. Paleis het Loo staat ook bekend om zijn bijzondere tuin. Die lijkt op die van Versaille. Versaille is een plaats in Frankrijk dichtbij Parijs waar vroeger de zonnekoning heeft gewoond. De tuin van Paleis het Loo is net een kopie van die van Versaille. Om paleis het Loo ligt verder nog een groot kroondomein waar je uitgebreid kan

wandelen en waar soms nog gejaagd mag worden door de koninklijke familie. In het kroondomein is ook nog veel wild (reeën, herten, wilde zwijnen) Paleis het Loo staat ook bekend om de paleis concerten.

De achterkant van Paleis het Loo met tuin

De Julianatoren

De Julianatoren is een familiepretpark met wel zestig verschillende attracties. De Julianatoren heet zo omdat er een toren bij het pretpark staat. Deze toren is in 1910 gebouwd en heet de Prinses Juliana Toren. Dit hebben ze gedaan omdat in 1909 prinses Juliana werd geboren. Deze toren is ook een rijksmonument.
In het begin waren er lachspiegels, later kwamen er meer attracties bij zoals autootjes, motorbootjes, een spookhuis en een achtbaan.
In de tweede wereldoorlog moest de naam 'Prinses Juliana Toren', veranderd worden in 'Julia Toren'. Na de oorlog werd dit weer terug veranderd.

De Julianatoren

Wildpark Het Aardhuis

Het Wildpark het Aardhuis is een Nederlands museum met een jachthuis van koning Willem III en een natuurgebied met herten en zwijnen.
Het Aardhuis staat boven op de Aardmansberg. In 1861 gaf koning Willem III opdracht tot de bouw van het jachtchalet om uite te kunnen rusten tijdens het jagen. Je kunt er wandelen en oude jachtspullen bekijken.

Jachthuis van Koning Willem III

Nawoord

Ik ben blij dat ik gekozen heb om Berg en Bos te kiezen als het onderwerp van dit werkstuk. In het begin vond ik het best een beetje moeilijk om te beginnen, maar toen ik bezig was vond ik het erg leuk om ermee door te gaan.
Ik wilde graag wat meer weten over de wijk Berg en Bos omdat ik er zelf naar toe ga verhuizen en dat is gelukt. Ik heb al veel van de opgezochte informatie aan mijn opa's en oma's verteld en zij hebben mijn werkstuk ook gelezen. Ik hoop dat Berg en Bos zo blijft want ik vind het leuk.

Jolijn Coerts Groep 7
Berg & Bosschool
April 2016

Bronnen

- Cultuurhistorische analyse Apeldoorn Noord-West, 2003, CODA
- Berg en Bosschool Apeldoorn [75-jubileumboek], Duuren, Silvia van; e.a., 2007
- De geschiedenis van het sanatorium Berg en Bosch, Willem van den Broeke, 2008
- Diverse autoritjes door Berg en Bos met mijn ouders, 2016
- Email naar het bestuur van de wijkraad Berg en Bos, 2016
- https://nl.wikipedia.org/wiki/Berg_en_Bos_(Apeldoorn)
- http://wijkbergenbos.nl
- http://www.apenheul.nl/apenheul/
- https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_rijksmonumenten_in_Apeldoorn_(stad)
- http://www.bergenbosschool.nl
- https://nl.wikipedia.org/wiki/Natuurpark_Berg_%26_Bos
- https://www.paleishetloo.nl
- https://nl.wikipedia.org/wiki/Paleis_Het_Loo
- http://www.vvvapeldoorn.nl
- http://www.apeldoornsemonumenten.nl/article/255/park-berg-bos
- http://wijkbergenbos.nl/images/docs/wonen/Dieren.pdf
- http://www.aardhuis.nl
- https://nl.wikipedia.org/wiki/Julianatoren